https://doi.org/10.26682/hjuod.2021.24.1.16
مجلة جامعة دهوك، المجلد: 24، العدد: 1 (العلوم الانسانية والاجتماعية)، ص 333-354، 2021

لەهەنگ و مژارا ناسنامە یا جڤاکی د کورتە ڕۆمانا (گولستان و شەڤ)دا.

امين عبدالقادر عمر و عدنان مهدی عبدالله
پشکا زمانێ کوردی, کولیژا زمانان, زانکۆیا دهۆک، هەرێما کوردستان-عێراق

((مێژوویا وەرگرتنا ڤەکولینێ: 24 نیسانێ، 2021 مێژوویا رەزامەندیا بەلاڤکرنێ: 11 گولانێ، 2021))

پوختە

ئەڤ ڤەکۆلینە بزاڤەکە ژبۆ ل دویڤچوون و دیارکرنا ناسنامەیێن جڤاکی یێن لەهەنگێن کورتە رۆمانا (گولستان و شەڤ) یا حەسەن سلێڤانەی. ئانکو ئەو ناسنامەیێن کەسۆکی یێن کو نڤیسەری داینە لەهەنگێن خۆ هاتینە دیارکرن. وەک یازانا لەهەنگ ئێکە ژ گرنگترین رەگەزێن سەرەکی یێن ژانرێ رۆمانێ، لەوما ڤەکۆلین ل سەر چاوانییا سەرەدەریا ل گەل لەهەنگی جهێ گرنگیدانا ڤەکۆلینێن د بیاڤێ رۆمانێدایە. ئەڤ ڤەکۆلینە بزاڤەکە ژبۆ بەرسڤدانا پرسیارا گریمانەیی ئایا نڤیسەری چاوا ناسنامەیێن جڤاکی یێن لەهنگێن رۆمانا خۆ ئافراندینە؟

چارچۆڤەیێ تیۆری یێ ئەنجامدانا ئەڤێ ڤەکۆلینێ پالپشتیکرنەکا بەشییە ل سەر تێگەهـ و بنەمایێن تیۆرا جڤاکی یا ناسیار ب تیۆرا ناسنامەیا جڤاکی ب تایبەت دیتنێن **Henri Tajfel** و **John Turner**. ئەڤ زانایە دبینن کو تایبەتمەندیێن کەسۆکی ژێیاتییا کەسی بۆ گرۆپەکێ جڤاکی یێ دیار کری دەستنیشان دکەن. ئەڤجار پۆلێنکرنا کەسایەتیان بۆ سەر گرۆپێن جودا و جوداهییا ئەندامێن هەر گرۆپەکی ل گەل یێ بەرامبەر دچنە دبن چارچۆڤەیێ تیۆرا ناسنامەیا جڤاکیدا. هەلبەت ئەڤەژی ب رێکا زانینا سرۆشت و سالوخەت و رۆلێن کەسایەتیێ د ناڤ جڤاکێ ئافراندیێ رۆمانێدا هاتییە بەرجەستەکرن.

ڤەکۆلین ل سەر دوو تەوەرێن سەرەکی هاتییە پارڤەکرن؛ تەوەرێ تیۆری کو بەحس ل تێگەهێ کەسایەتیا رۆمانێ و وەرارا گومەلگەها مرۆڤایەتیێ، لەهەنگ و رۆماننڤیس، و تیۆرا ناسنامەیا جڤاکی کرییە. تەوەرێ دوویێ ژی ناسنامەیا جڤاکی یا لەهەنگێن کورتە رۆمانا (گولستان و شەڤ) دیارکرینە ل بنەمایێن تیۆرا ناسنامە یا جڤاکی. ڤەکۆلینێ ئاشکرا کرییە کو ناسنامەیا هەرە دیارا گولستانێ نەئارامییا دەروونییە و یا دلشادی ژی وەک دووەم قارەمانێ رۆمانێ ژێیاتییا ئەوییە بۆ تەخا رەوشەنبیری یا جڤاکی.

پەیڤێن سەرەکی: لەهەنگ، ناسنامە، تیۆرا ناسنامەیا جڤاکی، جڤاکێ ئافراندی

Adnan.abdullah@uod.ac; Ameen.omar@uod.ac

پێشەکی

دەما بەحس ل ژانرێ رۆمانێ دهێتە کرن ئێکسەر هزرا مرۆڤی بەر ب کەسایەتیێن ئەوێڤە دچیت، ب تایبەت کەسایەتیێن سەرەکی-لەهەنگ. دیسان ئێک ژ گرنگترین رەگەزێن رۆمانێ کو پترین ڤەکۆلین ل سەر هاتینە ئەنجامدان هەر کەسایەتیێن ئەوێنە. ئەڤ ڤەکۆلینە ژی یا تەرخانکرییە ژبۆ ڤەکۆلینا ل کەسایەتیێن سەرەکی د کورتە رۆمانا (گولستان و شەڤ)دا، ژبۆ دەستنیشانکرنا ناسنامەیێن جڤاکی یێن ئەوان. ڤەکۆلین بزاڤەکە ژبۆ ل دویڤچوونا چاوانییا پێدانا ناسنامەیێن جڤاکی ب لەهەنگێن کورتە رۆمانا ناڤبری.

گرنگییا ئەڤێ ڤەکۆلینێ دزڤریتەڤە ژبۆ پتر ڤەکۆلینێ ل قارەمانێن رۆمانێ و ب تێڕوانینەکا جودا داکو ببیتە تەمامکەر ژبۆ ئەوان ڤەکۆلینێن هەتا نووکە ل سەر لەهەنگێن رۆمانێ هاتینە کرن د ئەدەبیاتا کوردیدا. ل بەرچاڤوەرگرتنا بنەماییێن تیۆرێن ناسنامەیا جڤاکی وەک چارچۆڤێ ل دویڤچوون و ڤەکۆلینێ ل ناسنامەیێن قارەمانان گرنگییەکا دی ددەتە ڤەکۆلینێ، نەخاسمە ل گورەی پێزانینێن مە ئەڤ تیۆرا ناسنامەیا جڤاکی د ناڤ رەخنا رۆمانا کوردیدا یان نەهاتییە بکارئینان یان ژی گەلک بکێمی هەیە.

ئارمانجا ئەنجامدانا ئەڤێ ڤەکۆلینێ ل دویڤچوون و زانینا چاوانییا سەرەدەرییا نڤیسەر حەسەن سلێڤانەیە ل گەل قارەمانێن کورتە رۆمانا خۆ. دیسان داکو دیار بکەین کانێ نڤیسەری چ جۆرە ناسنامە داینە ئەوان و ب چ ئاوا جڤاکا ئافراندی یا رۆمانێ دایە نیاسین. هەروەسا ئارمانجەکا دی ئەوە بزاڤ بهێتە کرن ژبۆ مفا وەرگرتنا ژ تیۆرا ناسنامەیا جڤاکی ژبۆ دەستنیشانکرنا رۆل و سالوخەتێن کەسایەتیێن رۆمانێ. کو ئەڤ تیۆرە د کۆکا خۆدا تیۆرەکا جڤاکییە و د جڤاکناسییێدا مفا ژێ دهێتە دیتن. لێ ژبەر تێکەلکرنا کەتوار و ئاشوپێ د ئافراندنا ژانرێ رۆمانێدا ب فەر دبینین ژبۆ شرۆڤەکرنا جڤاکا ئافراندی یا رۆمانێ ژی مفای ژێ وەربگرین.

ڤەکۆلین هاتییە چارچۆڤەکرن د سنۆرێ ل دویڤچوون و لێکۆلینا د بیاڤێ لەهەنگێن کورتە رۆمانا (گولستان و شەڤ)دا ب ل بەرچاڤوەرگرتنا هندەک ئالاڤ و نێرینێن تیۆرا ناسنامەیا جڤاکی.

تیۆر و رێبازا ڤەکۆلینێ

هەر وەک ل سەری ئاماژە پێ هاتییەدان د ئەنجامدانا ئەڤێ ڤەکۆلینێدا مفا ژ تیۆرا ناسنامەیا جڤاکی هاتییە وەرگرتن. ئەڤ تیۆرە بۆ ئێکەم جار ژ لایێ دەروونناسێ بریتانی Henri Tajfel ڤە هاتییە بکارئینان ل سالێن حەفتیان ژ سەدێ بووری کو د کۆکا خۆدا ژ دەروونناسیێ وەرگرت بوو (McLeod،

2019). Tajfelی ل سەر بنەمایێ دوو هزران ئەڤ تیۆرە ژ دەروونناسیێ وەرگرت و سەروژنوی ئاڤاکر؛ هزرا ئەوی یا ئێکێ یا بنەجهـ ئەوە پۆلێنکرنا جڤاکی دبیتە ئەگەرا تەکۆزکرنا مەعریفی یا (ا) وەکهەڤیێن د ناڤبەرا مرۆڤاندا هەین ئەوێن ژێیاتی بۆ هەمان گرۆپ هەی، (ب) جوداهیێن د ناڤبەرا مرۆڤاندا هەین ئەوێن ژ گرۆپێن جودا یێن جڤاکی (Martiny & Rubin, 2016: 20). ئەڤ دیتنێن ئەوی بۆنە سەدەم کۆمەکا هەڤالێن ئەوی پێ کاریگەربین دیارترینێ ئەوان ژی John Turnerو د ئەنجامدا ئەڤ تیۆرا ناسنامەیا جڤاکی ژ هەولێن ئەوان هاتە دانان.

ئەڤ پۆلێنکرنا مرۆڤان د ناڤ گرۆپاندا د سێ قوناغاندا دەرباس دبیت: پۆلینکرنا جڤاکی، ناسنامەیا جڤاکی و بەراوردا جڤاکی. (١) مرۆڤ ل دەستپیکێ خۆ و خەلکێ دی ب سەر گرۆپێن جڤاکیدا پۆلێن دکەت ل سەر بنەمایێ پیڤەرێن ناڤەکی یان یێن دەرەکی. (٢) پاشی خەلک ل گەل گرۆپەکی دهێنە نیاسین، کو ب رەنگەکێ سۆزداری دهێنە وەبەرهێنان، پاشی رەوشتێن خۆ د گوهۆرن هەتا رادەیەکی ژبەر ئەندامبوونا خۆ د ئەوی گرۆپیدا. (٣) ل دویماهیێ خەلک گرۆپێ خۆ بەراورد دکەن ل گەل یێن دیتر ژ پێخەمەت ب دەستڤەئینانا رێز و بهای بۆ ئەندامەتییا خۆ یا دەستنیشانکری. ئەڤ پرۆسێسە دبیتە سەدەما دروستکرنا پترین وەکهەڤیان د ناڤ گرۆپەکیدا و جوداهیيان ل گەل گرۆپێن دی (Chi, 2015). واتە ل دەمێ تاکەکەس ناسنامەیا خۆ یا جڤاکی دەستنیشان دکەت د هەماندەمدا ئاماژەیە ژبۆ جوداهییا ئەوی ژ کەسێن دیتر ژ رەوشەنبیری و ئایدیۆلۆژی و بەکگراوەندێن دیتر.

د ئەنجامدانا ئەڤێ ڤەکۆلینێدا بزاڤ هاتییە کرن هەتا رادەکێ دەستنیشانکری مفا ژ ئەڤان دیتنان بهێتە وەرگرتن ب رەنگەکی ل گەل مەبەستێن ڤەکۆلینێ ب گونجن. ژبەرکو گرنگترین کەسایەتیێن رۆمانێ کەسایەتیێن سەرەکینە، لەوما ب تنێ ئەڤ جۆرە کەسایەتییە هاتینە هەلبژارتن. ئەڤ جۆرە کەسایەتییە د کورتە رۆمانا (گولستان و شەڤ)دا دلشاد و گولستانن، بزاڤ هاتییە کرن ئەو ناسنامەیێن ئەوان بهێنە دەستنیشانکرن ئەوێن نڤیسەری ب ئەوان بەخشین. ب زانینا ناسنامەیێن ئەوان یێن کەسایەتی گرۆپێ جڤاکی یێ ئەڤان کەسایەتیێن رۆمانێ دهێتە زانین. ئەڤ کەسایەتییە د چدا د جودانە ل گەل کەسێن دیتر و ئەم دشێن چ جۆرە پۆلێنکرن بۆ بدانین و چاوا ئەو دشێن رەوشت و رەفتارێن خۆ ب رەنگەکی بگونجینن کو پارێزیێ ل گرۆپێن خۆ یێن جڤاکی بکەن.

پلان و پەیکەرێ ڤەکۆلینێ

پلانا ڤەکۆلینێ ژبلی پێشەکی و ئەنجامان ژ دوو تەوەرێن سەرەکی پێکدهێت؛ تەوەرێ

Adnan.abdullah@uod.ac; Ameen.omar@uod.ac

تیۆری ل ژێر ناڤێ کەسایەتی و رۆمان و ژیوار و تەوەرێ پراکتیکی. تەوەرێ ئێکێ ژی ل سەر سێ باسان هاتییە دابەشکرن ئەوژی: تێگەهێ کەسایەتییا رۆمانێ و وەرارا گومەلگەها مرۆڤایەتیێ، لەهەنگ و رۆماننڤیس، و تیۆرا ناسنامەیا جڤاکی. تەوەرێ دوویێ ژی هاتییە تەرخانکرن بۆ پراکتیککرنێ، کو ناسنامەیا جڤاکی یا لەهەنگێن کورتە رۆمانا (گولستان و شەڤ) ل دویڤ بنەمایێن ناسنامە یا جڤاکی هاتینە دیارکرن.

تەوەرێ ئێکێ: کەسایەتی و ۆرمان و ژیوار

یا زانایە کەسایەتی ئێکە ژ گرنگترین رەگەز و بنەمایێن رۆمانێ و هێڤێنێ پەیداکرن و وەرارا بوویەرانە، کو بێی کەسایەتی نە رویدان و نە چیرۆك پەیدا نابن. لەوما کەسایەتی ((د هەر چیرۆکەکێدا رۆلەکێ گەوهەری د رێکخستنا چیرۆکێدا دگێریت)) (ستالونی، 2014: 124). واتە نڤێسەر ب رێکا کەسایەتییێ دەربڕینێ ژ کەتواری دکەت. هەر چەندە ((کەسایەتی ئاوێتەیەکە ژ کەتوار و ئاشوپێ، ئەو ئاشوپەکا کەتوارییە یان کەتوارەکێ ئاشوپییە)) (العدوانی، 2011: 146). بەلێ کەسایەتی ب ئاوێتەبوونا خۆڤە د خزمەتا کەتواریدایە، ئانکو کەسایەتیێن رۆمانێ هەتا کەسایەتییێن ئاشوپی ژی پتر خزمەتا تشتێ کەتواری دکەن. ژبەر ئەوێ چەندێ کەسایەتی ((ئەو تشتێ سەرەکییە، یێ رۆماننڤیس ل سەر رادوەستیت، ئەوە یێ کەتوارێ دەوروبەرێ مە دلڤلڤینیت... ژبەرکو بێ کەسایەتی چ هەبوون بۆ رۆمانێ نینە، لەوما گەلەك رەخنەگر رۆمانێ ب ئەڤێ گوتنێ ددەنە نیاسین "رۆمان کەسایەتییە")) (غرایبە، 2011). ژبەر گرنگییا کەسایەتییێ د رۆمانێدا، دشێین کەسایەتییێ ب جەمسەرێ سەرەکی و خالا مەلبەندییا رۆمانێ بهژمێرین.

سەرەرای گرانگییا کەسایەتیێ بۆ ژانرێ رۆمانێ، هەبوونەکا کەتواری نینە ((بەلکو ب تنێ ئەو تێگەهەکێ ئاشوپییە و ئەو دەربڕینێن د رۆمانێدا دهێنە بکارئینان ئاماژێ ددەنێ)) (عزام، 2005: 9). ب بۆچوونا رۆلان پارتی (وەرگرتییە ژ الفیصل، 2003: 160) کەسایەتی ((کەسەکە ژ کاغەزێ ژ لایێ رۆماننڤیسڤە هاتییە دروستکرن، مەرەم ژێ ب دەستڤەئینانا ئێستاتیکاییە و پیشاندانا دیدەیانە بۆ جیهانێ)). راستە د بەرهەمێن ئەدەبیدا -وەکو چیرۆك، رۆمان و کورتە چیرۆك...هتد- کەسایەتی بونەوەرن ژ کاغەزێ هاتینە دروستکرن. بەلێ د هەمان دەمدا خواندەڤان خۆ د ناڤدا دبینن و سەربۆران ژێ وەردگرن ((کو ب هەمی ئاخڤتن و کریارێن ئەوانڤە، خواندەڤان یان گوهدار ب رەنگەکێ راستگویانە خۆ تێدا دبینیت و هەست ب هەبوونا ژیانێ دگەلدا دکەت)) (خەلیل، 2014:

مجلة جامعة دهوك، المجلد: 24، العدد: 1 (العلوم الانسانية والاجتماعية)، ص 333-354، 2021

55). ژبەر ئەوێ چەندێ ژی هەتا ڕادەیەکی ژ بۆ خواندەڤانان ب تایبەت و گوهداران ب گشتی یا گرنگە بزانیت د رۆمانێدا ((کەسایەتی چ کریار دکەن، یان کی ئەڤان کریاران دکەت و چاوان دکەت)) (نەجیب، 2013: 10). هەروەك رۆماننڤیسێ ناڤدارێ تورك ئورهان پاموك (2016: 74) دبێژیت ((خوێندنەوەی ڕۆمان بریتییە لە سەیرکردنی جیهان لە چاو و ئەقڵ و ڕۆحی کەسەکانی ناو ڕۆمانەوە)). ل گەل ئەڤێ چەندێ خواندەڤان د کریارا خواندنا ڕۆمانێدا هەست پێ دکەن، کو ئەو ل گەل کەسایەتیێن ڕۆمانێ پێنگاڤ پێنگاڤ د کەتوار و جڤاکیدا بەشداریێ دکەن.

تێگەهێ کەسایەتیا رۆمانێ و وەرارا گومەلگەها مرۆڤایەتیێ

ژبەر گرنگی و رۆلێ تەوەری یێ کەسایەتی دگێریت د هونەرێ رۆماننڤیسینێدا د کەڤندا هەتا نوکە گەلەك گوهۆرین ب سەر تێگەهـ و تیۆرییا کەسایەتییا رۆمانێدا هاتینە، ب بورینا دەمی جیاوازی کەڤتییە د تێگەهێ ئەوێدا. ژ ئەگەرێ ئەوێ جیاوازییا د تێگەهێ کەسایەتییێدا هەی، گەلەك جاران تەم و مژی یا دناڤ تێگەهێ کەسایەتییێدا دیارە، هەر وەکو تودۆرۆڤ دبێژیت: ((کەسایەتی ب شێوەیێ پۆلکرنەکا پتر یا مژەوی یا ناوێزە مایە د شیعرییەتێدا، کێم گرنگپێدانا نڤیسەر و رەخنەگرێن ئەڤرۆ ب ئەڤی تێگەهی ئێکە ژ کۆما هوکارێن ئەڤێ مژداریێ)) (عەبدولقادر، 2008: 115). تودۆرۆڤ ئەوێ مژدارییا د تێگەهێ کەسایەتییێدا دزڤڕینیتەڤە بۆ ئەوێ کێم خەمیا رەخنەگران ل سەر ئەڤی بابەتی هەی.

د سەردەمێن کەڤندا دیتنێن جودا و گەنگەشەیێن بەردەوام ل سەر ئەڤی بابەتی هەبووینە و هاتینەکرن، ل دویڤ سەردەمان تێگەهێ ئەوێ گوهۆڕین ب سەردا هاتینە، هەر ژ سەردەمێ ئەرستۆی و پشتی هینگێ ژی ل دەڤ نووخازان ل گەل ئالان روپ گرییە و جورج لوکاتش و گولدمان و میخائیل باختینی.

رۆماننڤیسێن کلاسیك تەماشەی کەسایەتێ دکر وەك سەکێ راستەقینەیی ژ گوشت و خوینێ پێکدهات، کەسایەتییەك بوو ب باوەریەکا بهێز ڤەگێرانا واقعێ مروڤایەتیێ و دەوروبەری دکر. بەلێ رۆماننڤیسێن نوی وەسا بەرێ خۆ ددەنە کەسایەتیێن رۆمانێ، کو ب تنێ ژ "لاپەرەکێ کاغەزی" پێك دهێن، ئەڤە ل دویڤ بۆچوونا رولان پارتی (عەلی، 2009: 12).

د سەردەمێ کەڤندا بەرۆڤاژی هزرا کلاسیکی و نوی هزرا ئەفسانەیی و ئاشوپی یا بەربەلاڤ بوو، لەوڕا دێ بینین کەسایەتیێن رویدانێن گرنگ ژی ب هەمان پیڤەرێ ئەفسانەیی و ئاشوپی بوون. گەلەك جاران

Adnan.abdullah@uod.ac; Ameen.omar@uod.ac

((هندەك گیاندارێن سەیر و ئاشوپی، وەكی گیاندارەكێ دوو رەگەز كو نیڤەك ژن و نیڤەكا دی مار یان ژی نیڤەك مرۆڤ و نیڤەكا دی ماسی... بەرچاڤ دكەڤن)) (عەبدولقادر، 2008: 116). واتە كەسایەتییەك بوو ژ سنورێ مروڤێ ئاسایی و كەتواری دەرباز ببوو و بەرەڤ هێز و شیانێن خوداوەندانڤە دچوو و نێزیكی سیفەت و تایبەتمەندیێن ئەوان دبوو.

گوهۆڕینا مێژوویا كۆمەلگەهـ و شارستانییەتێ بۆ ئەگەرێ ئەوێ چەندێ كو تاكێ كەسایەتییێ بهێتە د ناڤ ڕۆمانێدا و ئەڤ تاكە گەلەك یێ جیاوازە ل گەل قەهرەمان و كەسایەتیێن ئەدەبیاتێن سەردەمێن كەڤن، ئەڤ تاكە كەسایەتییە ((تاكەكێ نامۆ، یان وەكی خوداوەندان، یان قەهرەمانێن ئەفسانەیی، یان پادشاهـ، یان مەزنێن سەدێ ناڤەراست، یان كەسایەتێن وەكو دێوا نەبوون، بەلكو تاكەكەسێن ئاسایینە د ناڤ تاكەكەسێن ئاسایی یێن دیدا ژیانا خوَ ب سەر دبەن)) (مونیف، 2006: 16).

ب شێوەیەكێ گشتی كەسایەتی د ناڤ ڕۆمانێن نویدا كەسەكێ ئاساییە و ژ كەتواری دهێتە وەرگرتن و چ نیشان و تایبەتمەندی و هێزێن بلندتر ژ مرۆڤێ ئاسایی نینن. دشێین بێژین ((كەسایەتیێن ڕۆمانێ ئەون یێن دووبارە ب دروستكرن و ئافراندنەكا نوی بۆ ژیانێ و كەتواری رادبن)) (علام، 2012: 29). واتە كەسەكە ژ كەتواری دهێتە وەرگرتن و ڕۆماننڤیس بزاڤێ دكەن بێخنە ژێر كونترۆلا خۆ و چاوا بڤێت وەسا سەرەدەریێ ل گەل بكەن.

هەر وەك مە ل سەری ئەو چەندە رۆنكری دروستكرن و ئافراندنا كەسایەتییان ژ لایێ ڕۆماننڤیسیڤە نە كارەكێ ب ساناهییە. ڕۆماننڤیس پێكولێ دكەت كەسایەتیێن خۆ ژ كەتوار و دەوروبەرێ خۆ وەرگریت. بەلێ واتایا ئەوێ ئەو چەندە نینە كو كەسایەتیێن خۆ ب شێوەیەكێ راستەوخۆ ژ كەتواری وەردگریت، بەلكو هندەك سیفەت و تایبەتمەندییان دئینیت و د ناڤ خەیالا خۆدا هەولا ئافراندن و پێشكێشكرنا كەسایەتییەكێ نوی دكەت. ئەڤ كەسایەتییە نوینەراتییا مرۆڤی دكەن، هەر چەندە د كۆكا خۆدا كەسایەتیێن كاغەزینە.

لەهەنگ و ڕۆماننڤیس

یا زانایە كو كەسایەتی ژلایێ ئەركیڤە ب شێوەیەكێ گشتی دبنە دوو جۆر كەسایەتیێن سەرەكی و یێن لاوەكی. لێ ژبەركو دەما بەحس ل رەگەزێن رۆمانێ دهێتە كرن ئێكسەر كەسایەتییا سەرەكی (لەهەنگ- قارەمان) دهێتە سەر هزرا رەخنەگر و خواندەڤانان. دشێین بێژین ئەو گرنگترین رەگەزە د ناڤ ڕۆمانێدا، پرانییا رویدانێن رۆمانێ بەشداریێ تێدا دكەت و هەر ل دەستپێكا ڕۆمانێ هەتا دوماهییا ئەوێ یێ دیارە، ئەڤ كەسایەتییە كارتێكرنێ ل سەر

کەسایەتیێن دی یێن ڕۆمانێ ژی دکەت، گەلەك جاران چارەنڤیسێ ئەوان کەسایەتییان ژی ددەتە دیارکرن. واتە ((ڕووداوەکەش و کارەکتەرەکان سیفات و ڕێرەوی کە وەردەگرن لە کوتاییدا هەموویان لە خزمەتی پاڵەوانی سەرەکیدا بن)) (مونیف، 2006: 15). ل گورەی ئەڤی تێگەهی بۆمە دیاردبیت کو هەمی رەگەزێن ڕۆمانێ دهێنە دروستکرن داکو خزمەتا کەسێ سەرەکی بکەن. محەمەد ئەمین عبدالله (2000: 12) دبێژیت ((ئەو کەسەیە وەکو دەمارێکی زیندوو وایە کە بە هۆی چونیەتی وچەندێیەتی باڵا دەستی ئەوەوە و هەموو رەگەزەکانی تری (کەسە لاوەکیەکان، کات، شوێن...هتد) لەناو چوارچێوەی چیرۆکدا ڕێك دەخرێن)).

گەلەك جاران رەگەزێن دیترێن ڕۆمانێ دبنە ئەگەر کو پتر د کەسایەتییا سەرەکی بگەهین و لایەنێن ئەوان یێن ڤەشارتی بزانین. هەروەسا ((کەسایەتییا لاوەکی گەلەك جاران لایەنێن ڤەشارتییێن کەسایەتییا سەرەکی دیار دکەن، ئەو ژی ب ڕێکا ئەوێ چەندێ کو لایەنێن نەدیار ژ دەروونێ کەسایەتییا سەرەکی ڕۆناهیێ بەرددەت سەر و دبیتە خزینەك بۆ نهێنییێن ئەوی، لەوڕا ئەم دشێین ب ڕێکا کەسایەتیێن لاوەکی پتر دکەسایەتییێ سەرەکی بگەهین)) (عبدالله، 1986: 74). ب شێوەیەکێ گشتی هەمی ڕویدانێن ڕۆمانێ ل دۆر قارەمانێ سەرەکی دزڤرن و ئەرکێن جودا پێ دهێنە بەخشین.

ڕۆماننڤیس وەکو چاڤدێرەکێ هشیار تەماشەی ئەڤێ کەسایەتییێ دکەت، ژبەرکو هەر ل دەسپێکا ڕویدانان هەتا دوماهییا ئەوان، ڕۆماننڤیس ل گەل ئافراندنا ئەڤێ کەسایەتییێ دژیت و ئەو ((هەمی شیانێن خۆ د وێنەکرنا ئەویدا دمەزێخیت بۆ دیارکرنا نهێنییێن ئەوی و ئاشکەراکرنا تایبەتمەندییێن ئەوی یێن نەجێگیر و خەسلەتێن ئەوی یێن هەمەجۆر.)) (عبدالله، 1986: 68). دشێین بێژین کەسایەتییا سەرەکی بەردەوام یا د گەشەکرن و گوهۆڕیناندا، خوانده‌ڤان پێنگاڤ پێنگاڤ پێزانینان ل سەر وەردگریت، ژبەرکو ڕۆماننڤیس هەمی تشتەکی ئێکسەر سەبارەت ئەوی نادەتە دەستێ خوانده‌ڤانی.

کەسایەتییەکا فرە رەهەندییە ژ ئەنجامێ سەرەدەرییا ئەوی ل گەل ڕویدانان خوانده‌ڤان ب سەر رەهەندێن ئەوێ یێن کەسایەتی و کریارێن ئەوێ یێن نهێنی هەلدبیت. نموونە بۆ ئەڤێ کەسایەتییێ د ڕۆمانا (گولستان و شەڤ)دا کەسایەتییا گولستانێیە، دەمێ ب ڕێکا هزر و بیرێن هەڤژینێ خۆ ژ کەسایەتییەکا سادە دبیتە کەسایەتییەکا خودان بیر و باوەر و وەرار و پێشکەڤتن د کەسایەتییا ئەوێدا دروست دبیت. دەمێ دبێژیت: ((من دزانی نێرگز و بەیبون و سویسنا تویێ کێشای دەڤ خوە،

Adnan.abdullah@uod.ac; Ameen.omar@uod.ac

لێ من نەدشیا وەبێژم، دابێژن دینە، دینە، ئاااخخخ دلشادێ من، چ مزگینیەك خوەشە هاتنا وە، چەند ژێهاتی نە ئەو خاكێن لەشكەری ل بەر تە..)) (سلێڤانی، 2000: 74). هەروەسا كەسایەتییا دلشادی ب خۆژی ل رویدانان گوهۆڕین ب سەردا دهێت، ژ ئەنجامێ كارتێكرنێن سیاسی و جڤاكی. دلشاد فەرمانبەرە ل سازییەكا حكومەتێ و ب كار و ژیانا خۆ یا ئاساییڤە مژویلە، ل دویڤدا بەرەڤ عەسكەریێ دچیت و بەشداریێ د شەراندا دكەت و دیمەنێن هوڤانە یێن شەری وێنەیەكێ تراژیدی د مێشكێ ئەویدا دچینیت و دگەهیتە ئەوێ باوەریێ كو شەری چ لایەنێن باشیێ د ناڤدا نینن، ل جهەكی ئاماژە دكەتە ئەوێ چەندێ: ((ئەڤەیە جەنگ، مال وێرانی و تالانكرنە... كوشتنە... كوشتنا چویچك و كوترانە... ئەڤە چ روبارێ خوینێ یە ئەم تێدا دگەڤزین؟؟ ئەڤە چ ئاگرێ دژوارە كوڕێن دێهلا هەلكری و مە تێدا دسوژن؟؟)) (سلێڤانی، 2000: 56). ئەڤ دیمەنێن درندە وەدكەن ئەوی كەتواری بهێلیت و ژێ ب رەڤیت و بەرەڤ ژیانەكا خۆشڤە بچیت، ئەو ژیان ژی ب باوەرا ئەوی یا ل وەلاتێ نێرگزان كو مەبەست پێ چیایێن كوردستانێنە. ئەڤە دبیتە لایەنەكێ دی یێ وەرار و پێشكەڤتنا ئەڤی قارەمانی.

تیۆرا ناسنامەیا جڤاكی

ناسنامەیا جڤاكی ئاماژێ ددەتە ئەوێ رێكا تێگەهێن كەسۆكی یێن مرۆڤی پالپشتیێ ل سەر دكەت د ئەندامبوونا خۆدا د گرۆپێن جڤاكیدا. بۆ نموونە ئەندامێن تیمێن وەرزشی، ئایینی، نەتەوەیی، پیشەیی، رەوتا رەگەزی sexual orientation، گرۆپێن ئەتنیكی و جێندەری، (Leaper، 2011). تیۆرا ناسنامەیا جڤاكی پێشنیارا جوداهیێن بهادار دكەت د ناڤبەرا بەرسڤدانێن كەسۆكی و كۆمەلی بۆ بێبەهرەیی یا جڤاكی و ئەوان وەكە دوو تشتێن ژ هەڤدوور پێشكێش دكەت (Tajfel & Turner, 1979).

بابەتێ ناسنامەیا جڤاكی بابەتەكێ بەرفرەهە سەبارەت ژێیاتییا كەسایەتییان بۆ كۆمێن جودا. سەرەدەریا كۆمێ ل گەل تاكە كەسان و ل هەمبەر بزاڤێن كەسۆكی ژبۆ ڤەقەتیانا ژ كۆمێ و گوهۆڕین خوازییا بەردەوام. بابەت وەک تیۆرەكا جڤاكی یا رهـ و ریشالێن خۆ ژ سایكۆلۆجی وەرگرتی ژ گەلەک ئالییانڤە هاتییە گەنگەشە كرن. د ئەڤێ ڤەكۆلینێدا مەرەم ژ ناسنامەیا كەسی ئەوان ئالییان بخۆڤەدگریت ئەوێن كەسایەتیێن رۆمانێ ددەتە نیاسین وەكە تاكە كەسێن تایبەت و جودا.

دەربارەی تیۆرا ناسنامەیا جڤاكی Campbell Leaper (٢٠١١) دبێژیت ئەڤ تیۆرە ((ئەوان رێكان ب خۆڤە دگریت ئەوێن ناسنامێن جڤاكی پێ كاریگەر دبن ل سەر

هەلویستێن خەلکی و رەوشتێن ئەوان دەربارەی کۆمێن ئەوانێن ناڤەکی و دەرەکی. ناسنامەیێن جڤاکی پتر کارتێکرنێ دکەن دەمێ تاکەکەس هەست ب ئەندامبوونێ دکەن د گرۆپەکێ تایبەتدا کو ئەو گرۆپ ناڤەندا تێگەهێن ئەوانێن کەسوکی بیت و هەست ب پێڤەگرێدانەکا سوزی یا بهێز دکەن ل گەل ئەوی گرۆپی)). ئانکو ژێیاتی یا جڤاکی کارتێکرنەکا مەزن ل سەر هەست و سوزێن ئەندامێن ئەوی جڤاکی دکەت و پەیوەندییەکا ب هێز د ناڤبەرا تاکێن ئەوی جڤاکیدا پەیدا دکەت. ئەو تاکەکەس هیڤی و ئارمانجێن خۆ ب کۆما خۆ یا جڤاکیڤە گرێددەت و ڤەدەر ژ ئەڤێ کۆمێ خۆ بیانی و هاڤی دبینیت. ئەڤ راستییە گەلەک ب ئاشکرایی دڕۆمانا (گولستان و شەڤ)دا د کەسایەتیێن هەر ئێک ژ دلشاد و گولستانێدا دیار دبیت. ئەو خۆ دبینن د ناڤ جڤاکەکی و کۆمەکا مرۆڤاندا دژین کو نابینن ئەڤ کۆمە یا ئەوان بیت کو ئەو ژی جڤاکێ عەرەبییە ل مویسل، لەوما حەسرەت و هیڤیێن ئەوان دەرکەڤتنە ژ ئەڤێ کۆمێ و پەیوەندیکرنە ل گەل کۆمەکا دی یا کو ئەو ب کۆما خۆ یا جڤاکی دزانن کو جڤاکێ کوردییە.

گرۆپێ جڤاکی ب خۆ ژی پێکهاتییە ژ کۆمەکا تاکەکەسان کو ناسنامەکا جڤاکی یا هەڤپشک هەیە یان ژی خۆ ب ئەندامێن هەمان کاتەگۆریا جڤاکی دزانن (Stets & Burke, 2000: 225). تیۆرا ناسنامەیا جڤاکی پێشنیارا چار پرۆسێسێن سەرەکی دکەت کو ناسنامەیا جڤاکی د ناڤا کۆنتێکستێ گرۆپەکیدا دهێتە دیتن: (أ) پۆلینکرنا جڤاکی، (ب) پەیداکرنا هشیارییا ناسنامەیا جڤاکی، (پ) بەراوردکرنا جڤاکی، (ت) لێگەریانا ل جوداهیێن سایکۆلۆژی (McNamara, 1997: 562). گەلەک ژ تیۆرێن ناسنامەیا جڤاکی سەرەدەریێ ل گەل پەیوەندییێن د ناڤا گرۆپیدا دکەن هەر وەک چاوا خەلک خۆ دبینن وەک ئەندامێن گرۆپەکی\کاتەگۆرییەکێ ب بەراورد ل گەل گرۆپەکێ دی (ژ دەرڤەی گرۆپێ ئەوان)، و دەرئەنجامێن ئەڤێ پۆلێنکرنێ مینا نەژادپەرسیێ (Turner et al. 1987). ئانکو هەتا تاکەکەس ناسنامەیا خۆ یا جڤاکی وەربگریت و هەست ب ناسنامەیا خۆ بکەت، پێدڤییە جڤاکەک دی یان گرۆپەکێ دی یێ جڤاکی هەبیت کو خۆ ژدەرڤەی ئەوی گرۆپی بزانیت. بۆ نموونە د ناڤا هەمان جڤاکدا دەمێ کەسەکێ چەپڕەو خۆ ل هەمبەر گرۆپەکێ دیندار دبینیت هینگێ هەست ب ژێیاتییا خۆ دکەت بۆ گرۆپێ خۆ یێ هەڤباوەر؛ یان ژی کەسەکێ کورد ل جڤاکەکێ تورکی یان عەرەبی بژیت هینگێ دێ پتر هەست ب ژێیاتییا خۆ کەت بۆ جڤاکێ خۆ یێ نەژادی کو کوردن.

Adnan.abdullah@uod.ac; Ameen.omar@uod.ac

ب شێوەکێ گشتی ناسنامەیێن تاکەکەسی پێکهاتینە ژ دیتنێن ئەوی بخۆ کو ژ چالاکییا کارڤەدانا پۆلینکرنا کەسۆکی یان دیارکرنا ناسنامێ پەیدا دبن ژ روویێ ئەندامەتیبوونێڤە د گرۆپێن تایبەتدا یان رۆلێن تایبەت (Stets & Burke, 2000: 225-226). ئەڤجار هەر تاکەکەسەک دبیت خۆدان چەندین ناسنامە یێن جودا بیت کو ب جوداهییا بەرێخۆدانێن ئەوی ب پۆلینکرنێن خۆدی بۆ ناسنامەیان یان ژی ئەو رۆلێن ئەو دگێریت یان دەوروبەر. ئەوا کو د ئەڤێ ڤەکۆلینێ ژیدا بزاڤ بۆ هاتییە کرن ئەوە ناسنامەیێن کەسایەتیێن د ناڤا رۆمانا (گولستان و شەڤ)دا پۆلین بکەین ل گورەی دیتن و رۆلێن کەسایەتییان د ناڤ بوویەر و رویدانێن رۆمانێدا.

تەوەرێ دوویێ: ناسنامە یا کەسایەتییان د کورتە ڕۆمانا (گولستان و شەڤ)دا.

هەر ڕومانەك ژ کۆمەکا کەسایەتییان پێکدهێت، ئەو کەسایەتی جڤاکێ رۆمانێ یێ ئافراندی پێکدئینن. تاکەکەسێن ئەڤی جڤاکێ ئاشۆپی ژی خودان ناسنامەیێن خۆ یێن تایبەتن و ب رێکا کار و کریار و کارلێککرنێ ناسنامەیێن ئەوان یێن کەسۆکی و جڤاکی بۆ خواندەڤانی ئاشکرا دبیت. ئانکو ب رێکا تایبەتمەندی و رویدان و دیالۆگێن ڕۆمانێ ناسنامە و پێناسەیا کەسایەتییان ژ بۆ خواندەڤانان دهێتە ئاشکراکرن. وەک یا زانا ناسنامەیا کەسایەتیێ (ڤەکۆلینێ ل تایبەتمەندیێن کەسایەتییان و دابەشکرنا ئەوان ل دویڤ بنەمایەکێ دەستنیشانکری دکەت) (علام، 2012: 33).

کورتە ڕۆمانا (گولستان و شەڤ) ژی ژ لایێ پێکهاتن و ئاڤابوونێڤە کۆمەکا کەسایەتییان د ناڤدا هەنە و هەر ئێکی ژ ئەوان ناسنامەیا ئەوان ب رەنگەگی دهێتە دیارکرن، بەلێ یا گرنگ ئەوە بێژین کو هەر دەم ڕویدانێن هەر رۆمانەکێ ژ کار و بزاڤێن کەسایەتیێن سەرەکی یان ژی بۆ خاترا ئەوان پێکدهێن. رویدانێن ئەڤێ ڕومانێ ژی ب ئاوایەکێ ئاشکرا پتر گرێدای کەسایەتیێن سەرەکی گولستان و دلشادینە، ئانکو گەلەك پێزانین ل دۆر ئەڤان کەسایەتیێن سەرەکی هاتینە پێشکێشکرن، ل گەل هندەك پێزانینێن کێم بۆ کەسایەتیێن لاوەکی. ب کورتی ڕۆمان گرێدای ڕویدانەکا تایبەتە کو گولستان ب رێکا چاڤەرێبوونا خۆ پێزانینان ل سەر زارێ دلشادی پێشکێش دکەت. لەوڕا ل ئەڤێرێ ب درێژی ب تنێ دێ باس ل ناسنامەیا هەر دوو کەسایەتیێن سەرەکی هێتەکرن، بەلێ ل دوماهیێ دێ خشتەیەك بۆ پڕانییا ناسنامەیێن کەسایەتیێن کورتە ڕۆمانێ هێتە دروستکرن، ئەوژی ل دویڤ لایەنێ هەبوونا تایبەتمەندی و دیارکرنا پێزانینان، ژبەرکو

هەمی کەسایەتیێن کورتە ڕۆمانێ پێزانین و تایبەتمەندیێن ئەوان ژ لایێ ڤەگێریڤە نەهاتیینە پێشکێشکرن.

1- کەسایەتییا (دلشاد)ی:

أ- ناسناما رەوشەنبیری:

کەسایەتییا دلشادی ب کەسەکێ رەوشەنبیر و خودان باوەرنامە دهێتە هژمارتن، کو حەزا خواندنا پەرتووکان د ناخێ ئەویدا یا جێگیرە، ل سەر زارێ هەڤژینا ئەوی گولستانێ باس ل ئەڤێ پێزانینێ دهێتەکرن. هەروەسا د دانوستاندنا ل گەل بابێ خۆ ژیدا حەزا ئەوی بۆ خواندن و خۆ رەوشەنبیرکرنێ بۆ مە دیاردبیت. دیسان ل کاودانێن نەخۆشێن عەسکەریێ ژی ئاماژە ب رێگرییا خواندنا ئەوی هاتینەدان، بەلێ ئەو هەردەم ب خواندنێڤە یێ گرێدای بوویە و چ جاران نەڤیایە خۆ ل دویری خواندن و پەرتووکان ببینیت. واتە دلشادی ژێیاتی بۆ گرۆپێ جڤاکی یێ تەخا رەوشەنبیر هەیە. پەیڤێن هەڤژینا ئەوی گولستانێ دەربارەی هەڤالبەندییا ئەوی ل گەل پەرتووکان، ئەڤێ ناسنامەیا رەوشەنبیری ب دلشادی دبەخشن. گولستان ب ئەڤی شێوەی بەحس ل ئەڤێ هەڤبەندیێ دکەت: ((لێ تشتێ من گێژ دکت و چو ئاقلی د سەرێ مندا ناهێلیت، ئەڤ پەرتوك و گوڤار و روژنامە نە. ئەوێن هندە لێ ئاشق!! شەش کارتونێن مەزن د ئیمانا را تژینە لبن تەختێ نڤستنێ، بنێ کەنتورا جلکا ژی کتێبێن وی نە..)) (سلێڤانەی، 2000: 12). هەروەسا د دیالۆگا دناڤبەرا دلشاد و بابێ ئەویدا ژی ئەڤ چەندە دیار دبیت:

((- ئەو چ کتێبێن شەیتانی نە تو دخوینی؟ ما تە مەکتەبا خوە خلاس نەکر و چووی؟ قورئانا خوە بخوینە کوڕێ من ئەڤە هەمی ژ خوەنە..

- باب مروڤ ب خواندنا کتێبا مرۆڤتر لێ دهێت؟

-وەسا چەوا بابو..

- مەژیێ مروڤی ڤەدبت، زانینێن نوی فێر دبت، پتر رێزگرتنا خوە و خەلکی دگرت..

- من بو خێرا تە یە بابو، جار جارا قورئانا خوە ژی بخوینە.

- سەرچاڤا باب..)) (سلێڤانەی، 2000: 13).

ل جهەکێ دی ئاماژە ب رێگرییا خواندنا ئەوی دهێتەدان و ئەو پێداگیریێ ل سەر خواندن و خۆ رەوشەنبیر کرنێ دکەت، دەمێ ئەفسەرێ ئەوان ڤەدوری حەز ژ خواندنا پەرتووکان نەدکر و نەدهێلا عەسکەر ژی خۆ مژویلی خواندنێ بکەن. دلشاد وەک کەسایەتیێ سەرەکی و ڤەگێر ب ئەڤی رەنگی ئەڤی هەلویستێ خۆ و ئەفسەرێ خۆ دیار دکەت: ((دینێ ئەفسەرێ مە ژ خواندنێ دچت.. دین دبت دەمێ دبینت ئێکێ دخوینت...، من هند دیت تەپ رەپا پێ یا و هەڤالێ من گوت:

Adnan.abdullah@uod.ac; Ameen.omar@uod.ac

- قدوری هات کتێبێ ڤەشێره. بەری ئەز بگەهم ڤەشێرم ئێکسەر ل من هەیتاند و ب دەنگەکی کەرا گوت:

- دلچاد چەم مەره گلت لەك لاتقرأ.. لا تقرأ.....) (سلێڤانەی، 2000: 39-40). یان ژی دەما سەردار ب ئەڤی شێوەی بەحسێ حەزا خواندنێ دکەت: ((ئەز نەشێم، ب خودێ نەشێم.. کتێب ل دەڤ من بایە.. ئاڤە.. تویی.. زادە.. بێ ی وان نەشێم چو تاما ژینێ سەحکم)) (سلێڤانەی، 2000: 41). ئەڤە هەمی ئەو بەلگەنە ژ بۆ دیارکرنا ناسناما رەوشەنبیرییا دلشادی، کو د کورتە ڕۆمانێدا ئاماژە پێ هاتییەدان.

ب- ناسناما دەروونی:

ناسنامە یا جڤاکی د سادەترین پێناسا خۆدا ئەو پێناسەیە یا کەسەکی ددەتە نیاسین و ئەوی جودا دکەت ژ کەسەکێ دیتر. هندەک جاران ناسنامە یا جڤاکی جڤاکێ تاکەکەسی و گرۆپێ ئەوێ جڤاکی یێ تایبەت دیار دکەت هەر وەک ل سەری هاتییە دیارکرن. هندەک جاران ژی سایکۆلۆژییەتا تاکەکەسی د دەتە دیارکرن. ناسنا دلشادی یا سایکۆلۆژی ژ ئەنجامێ کاودانێن نەخۆشێن ئەوی ب چاڤێن خۆ د شەراندا دیتین دیار دبیت. هەروەسا ب سالوخدانا بارێ ژیانا ئەوی یا خێزانی و ب بەراورد ل گەل یا هەڤالێن ئەوی ناسناما ئەوی یا دەروونی دیاردبیت، کو ژ ئەنجامێ ئەوان کاودانان کاریگەری ل دەروونێ ئەوی هاتییەکرن. بۆ نموونە دەمێ باس ل کاریگەرییا شەری دکەت دبێژیت شەری چ شەرعییەتەك نینە ب تنێ مرۆڤێن بێ دەستهەلات دبنە ئێخسیر و قوربانیێن دەستهەلادارێن بەرژەوەندخواز. دلشاد ب خۆ وەک ڤەگێر ئاماژێ ب کاریگەرییا شەران ددەت؛ کو دبیتە ئەگەرێ پەیدا بوون و چاندنا ترسێ د دەروونێ ئەویدا: ((تاری ... تاریستان، کێ دڤێتن؟ کێ ترس دڤێت؟؟ ژ دوورڤە روناهی یێن باژێرێ حەقلانی یێ بۆ دلتەنگی یا من دکەنن.. گەش دکەن دلێن مرۆڤێن ڤێگاڤێ د گەل عەیالێ خوە ل بەر ئاگری روینشتین.. بەرێ ئەز ژ تاریێ نە دترسام... لێ نوکە، بتنێ نوکە دترسم، ب راست دترسم...)) (سلێڤانەی، 2000: 59-61). هەروەسا ل جهەکێ دی ژی وەسفا شەری ب رەنگەکی دکەت ب ئاشکرایی دیاردبیت کو دەروونێ ئەوی تێکچوویە. ((ڤیژینەکا بێ سنوور ژ ئەسمانی هات.. گەلە ب کەرب و کین ل هەمو ئەردان دکەڤن... ل ناڤ بەرا من و مرنێ دا مویەك و چەند گاڤن... ئەڤەیە جەنگ، مل وێرانی و تالانکرنی... کوشتنە.....، ئاە چەند نەخوەشە ئەز تەرمێ هەڤالەکێ خوە پرت پرت ببینم!! چ شانویەك هۆڤانەیە!! دەستێن وی ل ئالەکی، پێن وی ل ئالەکێ دی... سەر ژوان وێڤەتر... ئەڤە ژ روبارێ خوینێ یە ئەم تێدا دگەڤزین؟؟ ئەڤە چ ئاگرێ

دژواره کوڕێن دێهلا هەلکری و مە تێدا دسوژن؟؟)) (سلێڤانەی، 2000: 56). ل ئەڤێری دیار دبیت کو نەئارامییا دەروونی یا دلشادی و نەجێگیرییا بارێ دەروونیێ ئەوی ژ ئەنجامێ شەر و کوشتنێ دهێت.

ژێدەرەکێ دی یێ نە ئارامییا دەروونی ل دەڤ دلشادی کو ناسناما ئەوی یا دەروونی دیار دکەت هەژاری و دەستکورتییا خێزانا ئەوی وهەڤالێن ئەویە مینا سەرداری. دلشاد هوسا بەحسێ رەوشا خۆ یا ئابووری دکەت: ((- حەسوودیێ ب چی یێ مە دبت؟ بخانیێ مە یێ مەزن و ماقویل و پڕ دار و بار؟! ئان ژی ب رەز و جنیکێن مە یێن بێ توخیب و تێر خێر و بێر و فێقی، هەی مال دوشاڤێ؟!)) (سلێڤانەی، 2000: 9). سەبارەت ژین و ژیارا سەرداریٚ هەڤالێ دشادی ڤەگێرێ هەمی تشتزان ب ئەڤی رەنگی ددەتە دیارکرن: ((هەی هاوار.. هەی هاوار.. کێ بهیستیە کولکەکێ دوو ئودە و بێ سەرشوو ب سەد و دەهـ دیناران؟! خەلکینو ما هون نزانن چەندێ وەردگرم؟ ئەڤە دوازدە سالە، دخزمەتێدا و ژ سەد و سیهـ و هەشت دینارا و چەند فلسەکا، فلسەك دی ناوەگرم.. هون ب خودێ کن ئەڤە ژینە ئەز دژیم؟ تف ل ژینا ژاری و بێواری...)) (سلێڤانەی، 2000: 7). ئەڤە ئەو فاکتەرن یێن کو دبنە ئەگەر مرۆڤ ناسناما کەسایەتییا دلشادی پێ بنیاسیت. واتە کەسایەتییەکە ژ بەر هەژاری و نەدارییێ هەستێن نەخۆش د ناخێ ئەویدا دهێنە چاندن، هەروەسا ژ ئەنجامێن شەرێن بێ واتا گرێ و نەئارامییا دەروونی ل دەڤ پەیدا دبن.

پ- ناسناما دلسۆزیێ:

کەسایەتی وەک تاکەک د ناڤ جڤاکا ئافراندی یا رۆمانێدا ب چەند رەنگ و شێوازان دهێنە پێشکێش کرن. رۆمانڤیس گەلەک ب هشیاری سەرەدەریێ ل گەل کەسایەتیێن سەرەکی دکەت ژبەر رۆلێ ئەو دگێرن د ئاڤاهیێ رۆمانێدا. ئەڤە ژی دبیتە سەدەم هەر قارەمانەکێ رۆمانێ هەلگرێ چەندین ناسنامەیان بیت و پێ بهێتە نیاسین. ناسناما دلسۆزیێ ئەوە دەمێ ب رێکا رەوشت و سەرەدەری و هەلسوکەوتێن تایبەتی یێن کەسایەتییان رادێ وەفادارییا مرۆڤی ل گەل خێزان و دوست و هەڤالێن مرۆڤی دیار دبیت. ناسناما دلشادی یا دلسۆزیێ ئێکەم جار ب ئەوێ پەیوندییا موکوم یا ل گەل هەڤژینا ئەوی ب دەست دکەڤیت، کو گەلەك ب خێزانا خۆڤە یێ گرێدایە و چ جاران ل هەمبەر ڤیانا ئەوێ ماسکان بکارنائینیت و د پشترا پەیوەندیێن نەیاسایی گرێ نادەت. هەر چەندە گولستان ئاماژە ب ئەوێ ددەت چەندێ ددەت کو دلشاد گەلەك ستایشا ئەوێ ناکەت، بەلێ ئەڤە واتایا هندێ نادەت کو حەززێ ناکەت. بۆ نموونە ل جهەکی ئاماژە پێ هاتییەدان: ((ئەز ژ حەز ژێکرنا وی ب باوەرم .. لێ ڤیانا وی ل پەی رێ یا وی یا مت و بێ دەنگە. نائێتە بیرا من، جارەکێ، ئێك و ئێك گوتبت من: - من تو دڤێ ی. لێ دەما پرچا من ل هەوا دفرینیت و تبلێن خوە، وەسا ب نەرمی و ئەڤینی شەهدکەت، هینگی

Adnan.abdullah@uod.ac; Ameen.omar@uod.ac

کەیف و گرنژین ژ هەمی ئالان قەستا ناڤچاڤێن من دکن. ئو گرنژینەك گەش و بێ سنور مینا دەڤێ دنێ، دەڤ و لێڤێن من دگرت و نابەردت)) (سلێڤانەی، 2000: 7-8). سەرەرای بێدەنگییا دلشادی ل هەمبەر ڤیانا ئەوی رۆماننڤیس وەسا ددەتە دیارکرن کو دلشاد کەسەکێ وەفادارە ل هەمبەر خێزانا خۆ و جهێ باوەریا ئەوێیە. ئەڤە ژی دبیتە ناسنامەکا دی یا کەسۆکی بۆ دلشادی و پێ دهێتە نیاسین و تایبەتکرن.

ناسناما دلسۆزیێ ب رێکا پەیوەندییێن جڤاکی یێن کەسایەتییان ل گەل دەوروبەران د رۆمانێدا دیار دبیت. پەیوەندییێن دلشادی یێن جڤاکی گەلەك بهێز بووینە، بەری هەر تشتەکی گەلەك ب خێزانا خۆڤە یێ گرێدای بوویە، گەلەك حەز ژ ترانە و سوحبەتان دکر ل گەل هەڤژین و زارۆکێن خۆ. هەروەسا ل گەل هەڤالێن خۆیێن دەوامێ ژی کەسەکێ روی ڤەکری بوویە. ل گەل هەڤالێن عەسکەریێ ژی کەسەکێ ب وەفا بوویە و ژ دەستدانا هەر کەسەکی گەلەك پێ تێکچوویە و د ناڤ بیرەوەرییێن خۆدا چیرۆکا ئەوان نڤێسییە و ب خەم و کوڤان هەستێن خۆ ل هەمبەری ئەوان دەربڕینە. نموونە بۆ پەیوەندییێن ئەوی یێن جڤاکی، کو ل سەر زارێ گولستانێ هاتینە ڤەگوهاستن: ((ب چاڤدێری یەکا موکم، گوهێ خو ددەت هەردوو زاروکێن خوە، مینا وان خوە دکت بچووکەك، بیست سال ژ ژیێ خوە دکوشتن و خوە دئینا رێزا وان... یاری ب ئەزمانێ وان دکرن. خوە دکر شەمەندەفر، هەردوو بچووك ل پشتا خوە سواردکرن وەك شەمەندەفرێ دکر گازی: - چك چك چك.. چك چك چك، دێ خوە باش بگرن، شەمەندەفر دێ ب رێ کەڤت، لەزێ بکن خاترا خوە ژ دایکا خوە بخوازن، چك چك.. چك چك...)) (سلێڤانەی، 2000: 11). هەروەسا د سالوخدانەکا دیدا کو د پەرتووکا بیرەوەرییێن خۆ یێن شەریدا باس ل هەڤالێن خۆ دکەت و غەریبییا خۆ بۆ ئەوان ددەتە دیارکرن: ((هەڤالێ هولانێ زیاد، کا تو؟؟ تو کویڤە چوە؟ تو ل سەر ئاخێ یی؟ ل بن ئاخێ یی؟ تو هاتی ڤەشارتن؟ نە؟ ب جلك ڤە؟ ب پوستال ڤە؟! ئان ژی تو مایی ل بەر ددانێن گورگێن تێهنییێن خوینێ، خوینا مرۆڤان؟!......، هێمنو لاوو، تو ل کویڤەیی؟؟ هوو هەڤالێ ئەعزەمی یێ و کورنیش و هاڤینگەها سەلاحەدین، کا تو؟؟ نە دویرە تو بێ پاسپورت چویی وێ جیهانا تە دگوتێ "بەهەشتا مەزن"...)) (سلێڤانەی، 2000: 57). ئەڤ پێڤەگرێدانا ل گەل هەڤال و دوستێن خۆ یێن د ناڤ بیرەوەرییێن خۆدا تۆمارکرین، ژ زمانێ دەربڕین و سالۆخدانان دیارە کانێ دلشاد چەند یێ ب وەفا و دلسۆزە ل گەل ئەوان. هەروەکی یا دیار ب ژ دەستدانا هەڤالێن دلشادی خەم و کۆڤانەکا مەزن ل دەڤ پەیدا دبیت دبیتە ئەگەرێ خەمگینییا ئەوی.

2- کەسایەتییا گولستانێ:

أ- ناسناما رەوشەنبیری:

ژ لایێ رەوشەنبیریڤە کەسایەتییا گولستانێ نەوەک یا دلشادییە، ئانکو نەکەسەکا رەوشەنبیرە و ل چ سازییان کارنەکرییە، بەلێ ئەڤە واتایا ئەوێ چەندێ نادەت کو ئافرەتەکا نەخواندەڤانە، ژبەرکو

پرانیيا رویدانێن دلشاد باس لێ دكەت د بیرەوەریێن خۆدا ل سەر زارێ گولستانێ هاتینە پێشكێشكرن. ئانكو گولستانێ خواندن و نڤێسین دزانی. ل هندەك جهان ئاماژە ب هندێ هاتییەدان كو ئەوێ كەرب ژ پەرتووكان ڤەدبوون، بەلێ ل گەل ئەوێ چەندێ ژی راهاتییە و فێری خواندنا پەرتووكان بوویە هەر وەكو ئاماژە پێ هاتییەدان دەمێ خەزویرێ ئەوێ دانوستاندنێ ل گەل دكەت:

((وێ روژا هە، هات سەلال، كتێبەك ددەستێ من دابوو، ئەز پێشڤە رابووم:

- تە ژی دەوسا وی گرت؟

-خوە پێ مژوول دكم.)) (سلێڤانەی، 2000: 17-18).

ل ئەڤێرێ دیار دبیت ب حوكمێ هندێ كو هەڤژینێ ئەوێ خواندەڤانەكێ رژد بوویە كەڤتییە ل ژێر كاریگەرییا ئەوی، لەورا حەزا خواندنێ ل دەڤ خوودێ گولستانێ ب خۆژی پەیدا بوویە. ل جهەكێ دی ژی ئاماژە ب خواندەوارییا گولستانێ هاتییە دان: ((خوەزی من زانیبا ئەو دەفتەركا لێ دنڤێسی ل كیرێ یە، ئەزا بو خوە خوینم و خوە پێ مژویل كم هەتا دهێت..جارێ دا رادیویێ ب ڤەمرینم.. باشە ئەو دەفتەرە ل كێرێ یە؟ ل كێرێ یە، ل كێرێ یە؟ ها.. ها د كومەدینێ دە یە؟ نە .. نە تنێ كتێب تێدە نە. ئەز دبێژم یا د ناڤ وێ كوَما روژنامێن د بنێ ڨەنسورێ دا...، ئەرێ ئەرێ ئەڤەیە، بخودێ بێهنا تە ژێ دهێت دلو، چ ناڤەكێ دین سزا ل سەر دەینایە "كاغەزێن ب بێهنا باروت و بەیبینێ خەملاندین")) (سلێڤانەی، 2000: 54). ژ ئەڤان بوویەران دیار دبیت گولستان وەك كەسایەتییەكا سەرەكی خواندەوار بوویە و خواندن و نڤێسین دزانی و ب بورینا دەمی ل ژێر كاریگەرییا هەڤژینێ خۆ یێ رەوشەنبیر پەرتووك ژی دخواندن.

ب- ناسناما دەروونی:

دبیت دیارترین ناسنامەیا كەسایەتییا گولستانێ پێ دهێتە نیاسین نەئارامییا دەروونی بیت. گولستان بۆ ماوەیەكێ درێژ چاڤەرێی هاتنا هەڤژینێ خۆ بوویە و ئەڤە بوویە سەدەم ژ ئالیێ دەروونیڤە تێك بچیت و گۆشەگیر ببیت. پرانیيا رویدانێن ئەڤێ كورتە ڕۆمانێ د چارچووڤێ ژوورەكا بچویكدا ل سەر زارێ گولستانێ هاتینە ڤەگێران. ل گەلەك جهان باس ل بێهن تەنگییا خۆ دكەت ل هەمبەر نەهاتنا هەڤژینێ خۆ، ل هندەك جهان ژی بەرەڤ هزركرنەكا خرابڤە دچیت و دوودلی ل دەڤ پەیدا دبیت. ئەگەر تەماشای ئەڤان نموونەیێن خوارێ بكەین دێ زالبوونا نە ئارامی گۆشەگیرییا گولستانێ پتر ب زەلالی دیار بیت:

- ((ما هەماخەریبم.. خەریبی پەیڤەك مری یە.. ئەز دینا دیتنا تەمە...)) (سلێڤانەی، 2000: 3).

- ((دێ وەرە وەرە و ڤان لێڤێن چرمسی و پوێتی، ب هیڤی و گرنژینا بچینە، نێ بێ ی تە، ئەز بێ ژیانم ب خەم و ژان و شینم.. راستە ژن بێ ی مالخویێ مالێ، دارەكا شكەستی یە، سستە، نەشێت خوە ل بەر بابەلیسكێن ژینێ بگرت... ماڵ خراب، ئێكجار نەهوسا.. تە بخوە نەگوتبو، ئەز چو جاران ژ تە دوور ناكەڤم؟! دێ وەرە لاوێ من، بخودێ ئێدی ئەز نەشێم خوە بگرم!!)) (سلێڤانەی، 2000: 15).

Adnan.abdullah@uod.ac; Ameen.omar@uod.ac

- ((خەویٚ، خوە نیٚزیکی من نەکە، بو خوە ب رەڤە، ئەڤ شەڤە، من و تە شەرِە.. چەوا ئەز دیٚ نڤم، و دلشادیٚ من هیٚژ نەهاتی، ئەڤە چەند روژ و مەهن ئەزا ل هیڤیا ڤیٚ شەڤیٚ ل نیڤا دلیٚ من ببت میٚڤان، و من ژ هزر و گومانیٚن گران رزگار کت)) (سلیٚڤانەی، 2000: 51).

- ((بەختیٚ خودیٚ ئەڤە چەوا ئەز ڤیٚ بیٚهنیٚ د خەو چووم، چەوا چاڤیٚن من چوون سەر ئیٚك؟؟ دلشادیٚ من دیٚ هیٚ ی، نیٚزیك دیٚ هیٚ ی، ب هەڤال ڤە دیٚ هیٚ ی ب دیلان ڤە دیٚ هیٚ ی...)) (سلیٚڤانەی، 2000: 74).

وەک یا دیار نموونە ژ لاپەرِیٚن دەستپیٚک و ناڤەراست و دویماهیکا رۆمانیٚ هاتینە هەلبژارتن، کو ئەڤە ناسناما دەروونییا گولستانیٚ زەلال دکەت وەکە کەسایەتییەکا نەئارام و گوشەگیر و پرِانییا دەمیٚ ئەویٚ ب چاڤەریٚبوونیٚڤە بورییە. لەورِا ژی مرۆڤ ب ریٚکا چاڤەریٚبوونا ئەویٚ ئاستیٚ هیڤیبوون و بیٚ هیڤیبوونا ئەویٚ دزانیت، ل هندەك جهان یا ب هیڤییە؛ کودیٚ هەڤژینیٚ ئەویٚ ڤەگەریت و ل هندەك جهان ژی دکەڤیتە دگومان و دوودلییٚدا.

ج- ناسناما جڤاکی:

ژ لاییٚ پەیوەندییٚن جڤاکی و خیٚزانیڤە کەسایەتییا گولستانیٚ کەسایەتییەکا ڤەکرییە و شیانا خۆ گونجاندنیٚ ل گەل خیٚزانا دلشادی هەیە، گەلەك جاران ستایشا دایك و بابیٚن دلشادی ژی کرییە و وەکو دایك و بابیٚن خۆ سەرەدەری ل گەل ئەوانا کرییە. وەک یا زانا د جڤاکیٚ کوردیدا بەهرا پتریا جاران کیٚشەییٚن خیٚزانی دناڤبەرا بویک و خەسیاندا هەنە. لیٚ قارەمانا حەسەن سلیٚڤانەی گولستانیٚ ئەڤ جۆرە ئاریشە نینن بەرۆڤاژی ناسنامەیەکا جڤاکی یا جیاواز هەیە. گولستان ب ئەڤی رەنگی سەرەدەریا خۆ ل گەل دایکا دلشادی دیار دکەت: ((تو دزانی ئەگەر دەیکا تە نەبا، من نە دزانی ئەزیٚ چەوان ڤان زاروکان هاویش کم، ئو خوە ژ پرسیاریٚن وان رزگار کم... گەلەك باشە هەدارا وان ب پیریٚ دئیٚت، بەهرا پتر ییٚن ل دەڤ ویٚ ل خواریٚ)) (سلیٚڤانەی، 2000: 16). ل جهەکی دی ستایشا بابیٚ دلشادی دکەت، کو ئەڤە ژی واتایا هندیٚ ددەت گولستان کەسەکا ژ ئالییٚ جڤاکیڤە سەرکەفتییە: ((بابیٚ تە چەند مرۆڤەکی رەحەت و بیٚهن رەهـ و ب رەحمە، دیٚ بیٚژی نە ییٚ ڤی زەمانی یە.. نە مایێ خوە دکەسەکی دکت، نە دلیٚ ئیٚکی دهیٚلت، نە هند دئاخڤتن... لیٚ بباوەریا من نهیٚنییٚن کوور ددلی دە هەنە، لیٚ کەنگی دیٚ وی دلی ڤەکت؟!)) (سلیٚڤانەی، 2000: 18). لیٚ ژدەرڤەی چارچۆڤیٚ خیٚزانا دلشادی بەحس ل پەیوەندییٚن جڤاکی ییٚن گولستانیٚ نەهاتییەکرن. ئەڤجار وەک خیٚزان و خۆ ل گەل گونجان یا سەرکەڤتییە لیٚ ئەم نەشیٚین پیٚشبینییا خۆ گونجان و سەرکەڤتنا گولستانیٚ بکەین ل گەل جڤاك و دەوروبەران لەوما ناسناما ئەویٚ یا جڤاکی ب نەدیار دمینیت.

ئەڤ خشتەییٚ ل ژیٚری هاتیە ئامادەکرن ژ بۆ دیارکرنا سیماییٚن ناڤەکی و دەرەکی ییٚن کەسایەتییٚن رۆمانیٚ ب هەر دوو جۆریٚن سەرەکی و لاوەکیڤە، هەر وەکی د رۆمانیٚدا رەنگڤەداین:

ناساما کەسایەتییان د کورتە ڕۆمانا (گولستان و شەڤ)دا

کەسایەتی	پیشە	تەمەن	باریٚ خێزانی	باریٚ ئابووری	جوگرافی	ئایین	چینا جڤاکی و رەوشەنبیری	ئایدولوژیا	تایبەتمەندیێن کەسایەتی
	ناسنامە (سالوخدانا دەرەکی و ناڤەکی)				حەز (إلانتماء)				
گولستان	کابانی	گەنج	خێزاندار	ناڤنجی	کوردستانی	موسلمان	خواندەڤان	گرێدای کوردینیێ	پرچ خەلەك+ دێم سپی+ بەژن و چاڤێن جوان+ ب وەفا ....
دلشاد	فەرمانبەر+ عەسکەر+ پێشمەرگە+ نڤێسەر	گەنج	خێزاندار	ناڤنجی	کوردستانی	موسلمان	خواندەڤان	گرێدای کوردینیێ و شورەشێ	رەش ئەسمەر+ چاڤ مەزن+ ب سمبێل+ یاخی+ حەز ژ وەلات و سروشت و هەڤالان دکر..
مریٚ	....	....	....	....	کوردستانی	....	....	....	دەق شکێن
لەیلا	فەرمانبەر	گەنج	....	....	کوردستانی	....	خواندەڤان	....	بەهانەکەر
سوهام	فەرمانبەر	29 سال	....	....	کوردستانی	....	خواندەڤان	....	بەژن بلند+ ناڤتەنگ زراڤ+ دێم سپی و حلی
سەردار	فەرمانبەر	گەنج	خێزاندار	هەژار	کوردستانی	موسلمان	خواندەڤان	....	یاخی
وژدان	فەرمانبەر	گەنج	....	....	کوردستانی	موسلمان	خواندەڤان	....	تێگەهشتی+ ب هزر+ زەڤەر+ هەستی سڤك+ خوین شرین+ ب رێز+ دلپاك
حەمود حامد	فەرمانبەر+ سەرۆك دەستەك+ بەرپرس	گەنج	خێزاندار	....	کوردستانی	....	خواندەڤان	....	دڤن بلند+ مەدحەکەر
دەیکا جەباری	کابانی	دانعەمر	خێزاندار	....	کوردستانی	موسلمان	....	....	هار و بەلاکەر
هێمن	عەسکەر	گەنج	......	....	کوردستانی	موسلمان	خواندەڤان	....	ب جەرگ
ناسر رەزاری	سترانبێژ	گەنج	خێزاندار	......	کوردستانی	موسلمان	خواندەڤان	گرێدای کوردینی و شورەشێ	دەنگ خۆش
شینوار	......	زارۆك	....	ناڤنجی	کوردستانی	موسلمان	نەخواندەڤان	....	پرسیارکەر
بوشرا	فەرمانبەر	گەنج	......	......	کوردستانی	......	خواندەڤان	....	....
مەنال	فەرمانبەر	گەنج	......	......	کوردستانی	......	خواندەڤان	....	....

Adnan.abdullah@uod.ac; Ameen.omar@uod.ac

هودا	فەرمانبەر	گەنج	......	......	کوردستانی	......	خواندەڤان	....	....
هارون رەشید	خەلیفە	ب تەمەن	خێزاندار	دەولەمەند	عەباسی	موسلمان	خواندەڤان	گرێدای رێبازا موسولمانەتیێ	....
حەنزەل	عەریف	....	......	....	عیراقی	....	....	گرێدای رژێمێ	توند + چاڤ زیق+ دێم رەش+ دڤن بلند
حەسەنێ مهەمەدێ ئوسمانی	عەسکەر	......	خێزاندار	....	کوردستانی	موسلمان	....	گرێدای کوردینی و شورەشێ	یاخی+ ترانەکەر+ سەر بچویك
ئەردەلان	....	زاروك	....	ناڤنچی	کوردستانی	موسلمان	نەخواندەڤان	....	ترانەکەر+ پرسیارکەر
قەدوری	ئەفسەر	....	....	....	عیراقی	....	خواندەڤان	گرێدای رژێمێ	دەمارگیر+
توند									
عەبد	رەئیس عورەفا	....	....	....	عیراقی	....	....	گرێدای رژێمێ	بەندە+ حیز
نەجدەت	عەسکەر	گەنج	زگورد	....	کوردستانی	....	خواندەڤان	....	کەیف خۆش+ چاڤ قوسیر
سەراب	....	گەنج	زگورد	....	کوردستانی	....	خواندەڤان	....	....
نیروژ	هوزانڤان	گەنج	....	....	کوردستانی	موسلمان	....	....	....
ئەیاز	سترانبێژ	گەنج	زگورد	....	کوردستانی	موسلمان	خواندەڤان	گرێدای کوردینی و شورەشێ	دەنگ خۆش
زیاد	عەسکەر	گەنج	....	....	کوردستانی	....	....	....	....
ئینسێ غەفوری	عەسکەر	گەنج	....	....	کوردستانی	موسلمان	....	....	....
حەمید بەسری	عەسکەر	گەنج	....	....	عیراقی	موسلمان	....	سەربەخۆ	سوحبەت خۆش
ئودیشویێ ئیسفنێ	عەسکەر	گەنج	....	....	کوردستانی	مەسیحی	....	....	سوحبەت خۆش
موسلح	....	....	....	....	عیراقی	....	....	گرێداری رژێمێ	توند و بێ نامویس

Adnan.abdullah@uod.ac; Ameen.omar@uod.ac

زەینەفون	فەیلەسوف+ خەباتکەر	....	....	....	گریگی	....	....	....	....
ئەحمویێ نابەند	هوزانڤان و مەلا	دانعەمر	خێزاندار	هەژار	کوردستانی	موسلمان	خواندەڤان	سەربەخوَ	....
خانی	هوزانڤان و مەلا	دانعەمر	....	....	کوردستانی	موسلمان	خواندەڤان	گرێدای کوردپەروەری و ئیسلامێ	....
نوئێل	سەرتراش	......	....	....	کوردستانی	مەسیحی	....	....	
ئەحیا	....	....	....	....	کوردستانی	....	....	....	شێت+ تشتزان
عەدنان	عەسکەر	گەنج	....	....	کوردستانی	....	....	گرێدای کوردینی و شورەشی	ژیر+ رەهوانبێژ+ یاخی
بابێ دلشادی	....	دانعەمر	خێزاندار	ناڤنجی	کوردستانی	موسلمان	....	....	دلۆڤان+ نەرم+ بێهن فرەهـ+ بێ دەنگ+ نهێنی ڤەشێر
دایکا دلشادی	....	دانعەمر	خێزاندار	ناڤنجی	کوردستانی	موسلمان	....	....	....

Adnan.abdullah@uod.ac; Ameen.omar@uod.ac

د ئەڤی خشتەیدا وەسا دیار دبیت؛ کو رۆماننڤێسی پڕانییا کەسایەتیێن خۆ تایبەتمەندیێن فۆرم و کەسایەتیێ پێ بەخشینە، ل گەل ناسناما ئەوان یا ئایدۆلۆژی و نەتەوەیی، هەروەسا کەسایەتیێن رۆمانێ هەر ئێك ل سەر پیشەیەکی پارڤەکرییە، ئانکو ئەڤەیە وەکری کەسایەتیێن رۆمانێ دابەشکرنەکا رێکوپێک بۆ بهێتەکرن و خواندەڤان ب ساناهی ژێك ڤاڤێریت. ژ ئەڤا سەری بۆ مە دیار دبیت کو پڕانیا کەسایەتیێن کورتە رۆمانا (گولستان و شەڤ) یا حەسەن سلێڤانەی ناسنامەییێن دیار و ئاشکرا هەنە. ب رێکا ئەڤان ناسنامان خواندەڤان شارەزای جڤاکا ئافراندی یا رۆمانێ دبیت و رۆل و ئەرک و سرۆشتێن ئەوان کەسایەتییان دبیت ئەوێن ب رویدانان رادبن ب تایبەت کەسایەتیێن سەرەکی.

ئەنجام

1- پڕانییا کەسایەتیێن کورتە رۆمانا (گولستان و شەڤ) خودان ناسنامەییێن خۆ یێن دیار و تایبەتن کو ب خواندنا ئێکێ خواندەڤان هەست ب ئەڤێ ئێکێ دکەت. ئەڤ ئێکە دبیتە سەدەم کو خواندەڤان هەست ب سڤکییا خواندنا ئەوێ بکەت.

2- پڕانییا رویدانان ل سەر زارێ لەهەنگا رۆمانێ کو گولستانە ب رێکا بیرئینانا رابردووی هاتینە پێشکێشکرن. ئەڤە ژی ناسنامەیا دەروونی ب زەلالی ل دەڤ گولستانێ ددەتە دیارکرن کو کەسایەتییەکا خەمگین و نە ئارامە ژ ئالیێ دەروونیڤە. دیسان ئاستێ خواندەواری و ناسنامەیا رەوشەنبیریا گولستانێ دیار دبیت، کو خواندەڤانە لێ ئاستەکێ رەوشەنبیریێ نزمتر ژ دلشادی هەیە.

3- کەسایەتیێن سەرەکی د کورتە ڕۆمانا (گولستان و شەڤ)دا هەروەسا ب ئەرکێ دیارکرنا ناسنامەیێن کەسایەتییان رادبن، واتە ب رێکا کەسایەتیێن سەرەکی پرانییا پێزانینان ل دۆر ناسنامەیا کەسایەتیێن لاوەکی دهێنە پێشکێشکرن.

4- هەر ل سەر دەڤێ گولستانێ ئەم پڕانییا پێزانینان ژ هەڤژینێ ئەوێ سەرداری- دووەم کەسایەتییا سەرەکی یا رۆمانێ -دزانین ب تایبەت ناسنامەیا ئەوی یا سۆزداری و جڤاکی، کو کەسەکێ وەفادار و جڤاکییە. هەر وەسا بەشەک ژ ناسنامەیا ئەوی یا رەوشەنبیری ژی ژ زاردەڤێ ئەوێ دهێتە زانین، وەک کەسەک رەوشەنبیر و هەڤالبەندێ پەرتووکان.

لیستا ژێدەران

پاموک، ئۆرهان (2016). ڕۆماننووسی سادە و ڕۆماننووسی بیرکەرەوە. و: بەکر شوانی. سلێمانی: ناوەندی بڵاوکردنەوەی ئەندێشە.

-خەلیل، رێژین جەمیل (2014). هونەرێ چیرۆکنڤیسینێ ل جەم نورەدین زازای. ناما ماستەرێ. سکۆلا ئادابێ، زانکۆیا دهۆك.

تالوني، إيف (2014). الأجناس الأدبية. ت: محمد الزكراوي. بيروت: مركز دراسات الوحدة العربية.

سلێڤانی، حسن (2000). گولستان و شەڤ. چ2. دهوك: [ب.د].

عبدالله، عدنان خالد (1986). النقد التطبيقي التحليلي. بغداد: الناشر دار الشوؤن الثقافية العامة.

عبدالله، محمەد ئەمین (2000). شاكەس لە رۆمانی كوردی، كوردستانی عیراق دا (1990 -1997). نامەی ماستەر، كولیژی ئاداب، زانكوی سەلاحەددین.

العدواني، أحمد (2011). بداية النص الروائي. بيروت: النادي الأدبي بالرياض و المركز الثقافي العربي.

عزام، محمد (2005). شعرية الخطاب السردي. د.ط. دمشق: من منشورات اتحاد كتاب العرب.

علام، عبير حسن (2012). شعرية السرد وسيميائيته. ط2. دمشق: دار الحوار للنشر و التوزيع.

عەبدولقادر، ئەمین (2008). شیعرییەت درۆمانێن (سدقی هروَری) دا. دهوك: دەزگەهێ سپیرێز.

عەلی، ئارەزوو محەمەد (2009). تەكنیك لە رۆمانەكانی عەبدوللا سەراج دا. نامەی ماستەر، كولیژی زمان، زانكۆی سەلاحەددین.

غرايبة، عامر (2011). الشخصية الروائية، وظيفتها، أنواعها، سماتها. مالڤەرێ منتدى معمري للعلوم. ژ لینكێ: https://maamri-ilm2010.yoo7.com/t2472-topic.

الفيصل، سمير روحي (2003). الرواية العربية البناء والرؤيا. دمشق: من منشورات اتحاد الكتاب العرب.

مونیف، عەبدولرەحمان (2006). تیشكێك بوَ سەر رۆمان. و: شرین ك. سلێمانی: دەزگای چاپ و پەخشی سەردەم.

- نەجیب، مونا شەعبان (2013). ئاڤاكرنا كەسایەتییێ د چیروكێن یونس ئەحمەدیدا. ناما ماستەرێ، سکۆلا ئادابێ، زانکۆیا دهۆك.

Chi, R. B. (2015). Social identity theory. *The SISU Intercultural Institute* "Intercultural Communication" FutureLearn course reading. Retrieved from /courses/intercultural-communication?

Leaper, C. (2011). "More Similarities than Differences in contemporary Theories of social development? A plea for theory bridging". In Janette B. Benson ed. *Advances in Child Development and Behavior*. Volume 40. London: Academic Press.

Martiny, S. E., & Rubin, M. (2016). Towards a clearer understanding of social identity theory's self-esteem hypothesis. In S. McKeown, R. Haji, & N. Ferguson (Eds.), Understanding peace and conflict through social identity theory: Contemporary global perspectives (pp. 19-32). New York: Springer.

McLeod, S. A. (2019). Social identity theory. Simply Psychology. https://www.simplypsychology.org/social-identity-theory.html

McNamara, T. (1997). Theorizing Social Identity: What Do We Mean by Social Identity? Competing Frameworks, Competing Discourses. *TESOL Quarterly, 31*(3). Pp. 561-567.

Stets, J. E.; Burke, P. J. (2000). Identity Theory and Social Identity Theory. *Social Psychology Quarterly*, 63 (3). pp. 224-237. available at https://www.jstor.org/stable/2695870?seq=1. accessed 19\4\2021

Tajfel, H., & Turner, J. C. (1979). An integrative theory of inter-group conflict. In Austin, W. G. & Worchel, S. (Eds.),*The social psychology of inter-group relations* (pp. 33–47). Monterey, CA: Brooks/Cole.

Turner, J. C.; Hogg, M. A.; Oakes, P. J.; Reicher, S. D. and Wetherell, M. S. (1987). Rediscovering the social Group: A Self-Categorization Theory. New York: Basil Blackwell.

 Adnan.abdullah@uod.ac; Ameen.omar@uod.ac

THE HERO AND THE QUESTION OF SOCIAL IDENTITY IN 'GULISTAN AND NIGHT' A NOVELLA BY HASSAN SULEVANY

AMEEN ABDULQADER OMAR and ADNAN MAHDY ABDULLAH
Dept. of Kurdish Language, college of Languages, University of Duhok, Kurdistan Region-Iraq

ABSTRACT

The current study is an attempt to examine the social identity of the protagonists in 'Gulistan and Night' by Hassan Sulevany. The study has tried to determine the social identities which the author has given to his protagonists. As the hero/heroine is one of the main elements of a novel, there is a great deal of literature about it. This paper is an attempt to answer the following hypothesis question: how did the author create the social identities of his heroes and heroines?

The theoretical framework of the study is based on the social theory known as social identity theory. In this regard, the study has particularly benefited from the notions of the British psychologists Henri Tajfel and John Turner. They argue that personal traits have a role in determining which social groups people belong to. So, social identity theory explains the classification of individuals into various social groups, which in turn highlights the differences between these groups. Indeed, nature, characteristics and the role of characters have their impact on the creation of the imaginary community of the novel.

The study is divided into two main parts; the theoretical part which looks at the concepts of protagonist and the human progress, the author and the_hero\heroine, and the social identity theory. The second part is devoted to investigating the social identities of the protagonists of 'Gulistan and Night', based on the theory of social identity. The study demonstrates that the most obvious identity of the heroine Gulistan is anxiety, whereas Dilshad's (hero) social identity is his membership of an intellectual group.

KEYWORDS: **protagonist, identity, social identity theory, imaginary community.**

Adnan.abdullah@uod.ac; Ameen.omar@uod.ac